

Модерна повијест је просвјетитељска бајка о материјалном благостању, либералним вриједностима, људским и грађанским правима, демократској политици и друштвеној правди, али она је исто тако и ноћна мора о покољима. (Тери Иглтон/ Terry Eagleton/) [\[1\]](#)

Тежња за миром стара је колико и сам феномен ратовања. Но, како интенција за глобализовањем мира (нарочито после шокантних дејстава и константних претњи атомским наоружањем) постаје, у све већој мери, и водећа утопија човечанства у 21. веку, тако се стварност интензивно приближава искуству тоталног рата, у коме данас главну улогу воде велике медијске силе, потпомогнуте транснационалном логиком капитала. Ово се најјефектније може показати на контроверзном примеру деловања сателитских телевизија на арапском говорном подручју, у њиховој релацији према националним, верским и културним интересима већине Арапа, с једне стране, и кретања глобализацијских трендова, аплицираних у тржишном простору њихових медијских активности, с друге стране.

Наиме, најновија експанзија сателитских телевизијских станица које покривају арапске земље Блиског истока и Северне Африке како је познато била је инспирисана покушајима да се овај простор медијски и културно обједини, чиме би се уједно учврстио осећај идентитета Арапа који живе у различитим државама [\[2\]](#), разореним многобројним ратовима, вођеним у последњих неколико деценија 20. и почетком 21. века. Овим би се истовремено парирало конкурентским западним медијским утицајима (то се првенствено односи на упливе CNN-а, који је на овим просторима углавном упамћен по спектакуларним извештајима из Ирака, током трајања војне акције „Пустињска олуја“, отпочете јануара 1991. године, односно тзв. првог рата у Заливу), што су у великој мери допринели стереотипизацији читаве културе прожете исламом, као

a

priori

милитантне. Међутим, како су великим упливом инвестиција са Запада, едукацијом људских ресурса „на страни“, локацијом емитера у иностранству, као и смештањем читавих телекомуникационих система за продукцију и дистрибуцију програма ван територија које настањује локално становништво итд. Арапи направили нужне компромисе у овој сфери, то је моћ светског капитала релативизовала полазне интенције оснивача сателитских телевизијских система, док је ратовање на терену преведено, добрим делом, у једну полиморфну комуникацијско-медијску оптику интерпретације догађаја. Непосредно с овим у вези, ваља подсетити и на следеће чињенице.

Организација Уједињених нација (ОУН или УН), основана по завршетку Другог светског рата 1945. године, као међународна асоцијација најширег спектра деловања (у себе укључује, као чланице, готово све државе света), а чији је основни циљ очување глобалног мира и сигурности, суочава се, већ дуже времена (такорећи још отпочетка свог деловања), с кризом у погледу остварења властите мировне и безбедносне мисије, и то како у погледу превенције сукоба и ратова, тако и када је реч о правовременом и адекватном реаговању на већ покренуте конфликте и ратне сукобе у свету. [3] Разлог за овакво стање у оквирима Организације не лежи само у чињеници да је УН, у међувремену, постала једна прегломазна, трома, максимално бирократизована и недовољно ефикасна миротворна организација – која, уз то, има и значајних финансијских проблема, иако и даље представља полигон за одмеравање снага и утицаја великих сила – него и у, технологијом битно измењеној ситуацији, у којој се данашњи ратови превасходно воде. Јер од Заливског рата (1991) наовамо начин ратовања суштински је измењен и премештен је с плана територијалног вођења борби на „невидљиви“ модалитет деловања, реализован у типичном постмодерном кључу, који претпоставља тотално ратовање на једној, и медијски видљиве активности мировних операција на другој страни.

При томе, конкурентски трендови борбе за „миротворачко тржиште“ придолазе не само од појединачних држава, асоцијација и фондација чија је мисија, експлицитно или имплицитно узевши дефинисана као превенција и разрешавање конфликта, заштита људских права и слобода, те хуманитарни рад најшире гледано, него и од војних алијанси (случај НАТО), што је у сваком погледу дискутабилан и крајње проблематичан начин управљања актуелним кризама. Јер свеопшта милитаризација и константно утркивање у наоружавању између великих сила често се, парадоксално, третирају као фактори раста безбедности и мира, што собом доноси и потребу за (де)конструкцијом непријатеља, који из имагинарне сфере медија постепено прелази у домен реалности (а не обратно). За ову трансформацију одговорни су, великим делом, савремени масовни и електронски медији [4] (као и њима саобразна „естетика нестајања“), који играју важну улогу у балансирању између нараслих потреба војне индустрије с једне, и циркулисања света крупног (невојног) капитала с друге стране.

Превентивна, односно интервентна улога НАТО, УН и сличних међународних „мировних“ организација потиснута је, међутим, у све већој мери једном глобалном медијском формулом деловања, и то у посве супротном смеру. Пошто су савремени ратови, заправо, постали не само војно-индустријски већ и, у великој мери, медијски (тј. научно-технолошки) производ, настао у функцији акумулације и размене тржишних вредности света информација и спектакла, то је њихов некадашњи *modus operandi* углавном застарео, и замењен је новом технологијом ратовања – они се актуелно збивају посредством дејстава различитих, углавном сукобљених медијских представа

[5]

које нам придолазе из многих крајева света, а дистрибуирају се најчешће посредством

Пише: Дивна Вуксановић
четвртак, 01 октобар 2009 00:28

сателита:

CNN, Ал Џазира

[\[6\]](#)

, CCTV, и др. Реч је, дакле, о новијем феномену, тј. о деловању „широког спектра“ тзв. глобалних медија, углавном телевизије, и то у њеном информативном домену (мада све више и уз подршку интернета, тј.

cyber

„културе“), на глобалну публику, пропагирајући ратове, образовање, екологију, поп-културу и сл. као пукe медијске сензације и представне атракције данашњег света.

Стога је контрола сателитског простора данас питање не само националне безбедности и територијалног суверенитета одређене државе, него и „континенталне сигурности“, о чему је опсежно писао Пол Вирилио (Virilio) у књизи *Strategy of Deception* (*Стратегија преваре*), а

током трајања седамдесетосмодневне ваздушне кампање НАТО савеза на Косову и Метохији 1999. године. Наиме, претњу употребе нуклеарног оружја које данас, у одбрамбене сврхе, поседује неколицина великих сила (САД, Русија, Кина, Индија), док неколико њих, укључујући и Иран, уз Северну Кореју, а не рачунајући поједине чланице ЕУ, наводно интензивно ради на њиховој изradi, актуелно замењује употреба „телематичких“ технологија ратовања, што подразумева конфликте вођене у тзв.

„небеском сектору“ (

Space Sector

), било да је реч о употреби паметне (свемирске) технологије, мас-медијских и електронских комуникација или пак о контаминирајућим дејствима на планетарну екосферу

[\[7\]](#)

.

Специфична метафора којом се Вирилио служи приликом идентификовања типологије вођења савремених ратова јесте, уместо „отвореног града“ (*Open City*) – примена у случају ратних операција у првом Заливском рату или антитерористичких дејстава у Судану и Авганистану – „отворено небо“ (

Open Sky

),

[\[8\]](#)

које подразумева стратегију „теле-ратовања“, и то са што мање непосредних учесника, како из редова чланица ЕУ и САД, које су, наводно, повеле рат у име заштите људских права косовских Албанаца, тако и у погледу цивилних жртава, а у „хуманитарне сврхе“. Другим речима, ваздушна кампања НАТО на Косову и Метохији требало је да делује превентивно како би се спречило избеглиштво већих размера на просторима Балкана, односно да би се избегла хуманитарна катастрофа, за шта је било неопходно начинити и уступке некадашњим видовима ратовања, у смислу генерисања извесне „колатералне

штете“ (што се тичала „случајних“ погибија цивила, који су се затекли у објектима нападнутим из ваздуха или око њих). Отуда, ваљда, и иронично одабрани назив ове спектакуларне операције „сезонског“ бомбардовања (тзв. „ваздушне кампање“) „Милосрдни анђео“ („Merciful Angel“), која је требало да, уз помоћ примене логике *reductio ad absurdum*

, демонстрира како се данашњи ратови могу водити и без много проливане крви и разарања, и то у функцији „пацификације“ одређене територије, односно разрешавања конфликта локалних размера.

Иако је Заливски сукоб из 1991. године, међу истакнутим теоретичарима медија, третиран као први *cyber* рат и спектакуларна премијера постмодерности у домену ратовања, кампања на Косову и Метохији, у погледу „ратне архитектонике“ која подразумева удаљавање од циљане територије ка космосу, изведена је на битно друкчији начин, док је најновији рат у Ираку, примера ради, медијски посматрано, нешто сасвим треће, и подрвргнут је, заправо, апсолутној цензури информација са ратишта, односно са окупиране територије, од стране војних снага САД, које су у потпуности избрисале слику његове „реалности“. Вирилио, међутим, косовски заокрет тумачи као војну претњу и „хуманитарно“ разарање које се догодило у једном другом простору, што евоцира некадашњу примену нуклеарне силе на градове Хиросиму и Нагасаки, при чему се сада све то догађа у посве другој димензији ратовања, којој терминологички одговара синтагма „интегрални догађај“ (*the integral accident*), што је, уједно, и синоним за деловање „информатичке бомбе“, а у контексту извођења тоталног рата (*Total War*).

Ова могућност почива, пре свега, како тврди Вирилио, на „техничком илузионизму“ (*technical Illusionism*

), који након завршетка ере хладног рата промовишу САД с једне стране, и нове мисије коју политичке елите и медији масовних и електронских комуникација, глобално узевши, додељују данашњим ратовима, а што је ефектно исказано у интервјуу Тонија Блера (Blair), својевремено датом *Financial Times*

-у, током тромесечног бомбардовања КиМ и Србије, да је ту, заправо, реч о борби не толико за територије, колико „за вредности“.

[\[9\]](#)

Изречена, наизглед ничеанска формула практичког деловања етико-политике „с оне стране добра и зла“, односи се, у ствари, на једно цивилизацијско (високотехнолошко) „интерпретирање“ традиционалних хуманистичких вредности, које се, из ере просветитељства и модерне, премештају на план софистицираног ратовања у име хуманости, а насупрот „нецивилизацијских“ трендова чије вредности заступа углавном тзв. Трећи свет.

Карактеристично глобално превредновање вредности, о коме говори бивши британски премијер, отпочело је, као процес потпомогнут медијским механизмима деловања на колективну свест и несвесно, још падом Берлинског зида (свет од биполарног наводно постаје монополаран), када је онај Други, који је уједно стигматизован као окорели непријатељ човечанства, препознат не више у сивом оделу комунисте и агента КГБ-а, већ у маскарној униформи блискоисточног терористе (муслимански фундаменталисти), „лудака“ („Срби су луд народ“) и „дивљака“ („трибални сукоби“ племена Тутси и Хути у Руанди, на пример). О овоме сведочи и низ актуелних тематизација извршених у подручју „културног деловања“, при чему је померање медијског интереса са сфере идеологије у домен милитаризма извршено, како изгледа, најпре у опсегу деловања „артистичких“ [\[10\]](#), а тек потом и реалних префигурација ових врста односа.

У том смислу занимљиво је истаћи да, осим књижевности и филмске индустрије, која је деценијама уназад систематски конструисала медијске стереотипије (и аутостереотипије) тзв. „добрих“ и „лоших“ момака, везујући их за читаве народе, одређена географска подручја и културе, актуелна подела извршена не више на темељу раздвајања доминантних „вредности“ које се реализују испред и иза тзв. „гвоздене завесе“, већ на основу поларизовања света на тзв. „цивилизоване“, „демократске“ и „правичне“ снаге на једној, и „фундаменталисте“, „верске фанатике“, „терористе“ и „примитивце“ на другој страни. Некадашње хладноратовске идеолошке поларизације данас су превазиђене, односно супституисане оним репрезентацијама Другог које се више, у начелу, не успостављају политичким, већ медијским средствима, о чему сведоче многе савремене имаголошке студије: данас је, наиме, све чешће реч о асиметричним *представама*

о злу, транспонованим у релацију с агресивним, активним и „примитивним“ Другим, које су, према мишљењу Лаша Свенсена (Svendsen), проузроковале „више зла него било шта друго. Настојање да се победе измишљена и стварна зла изазвало је далеко више зла него тежња да се чини зло.“

[\[11\]](#)

Упутно је, на овом месту, присетити се и Гербнерове (Gerbner) „култивационе теорије“ медија, која се превасходно односи на препознавање и критичко преиспитивање „уникатног“ дејства телевизије на глобално тржиште рецепијената (што је нарочито интензивирано употребом сателитских комуникација) као доминантног мас-медија данашњице, који поседује моћно својство синтетисања реалности, у смислу хомогенизовања гледалаца, а у функцији успостављања процеса „конзервативне социјализације“ [\[12\]](#), стриктно одређене према „телевизијској верзији реалности“ [\[13\]](#). А ова, у савременом свету, што, како се чини, важи како за Запад, тако и за арапску културу у целини узевши, не подстиче промовисање хетерогених вредности популације, већ генерише појаву „синдрома злог света“ (

mean world syndrome

)

[\[14\]](#)

, што подразумева да је за данашњег гледаоца/гледатељку било ког (сателитског) ТВ канала свет постао опасно место живљења, препуно насиља и зла, при чему се овакав став већ увелико кристалисао као културни мејнстрим (

cultural mainstream

), или „генерални поглед на живот у друштву“.

[\[15\]](#)

Савремена индустрија компјутерских игара дала је, такође, значајан допринос поједностављеној класификацији и стереотипизацији тиме што је, медијски се надовезујући на комерцијалне облике кинематографског деловања које је, продукцијски гледано, већином заступао Холивуд, а доцније преузела телевизија, промовисала милитаристички приступ животу савременог човека, као и некритички сагледан идеолошки концепт формулисања заједничке платформе, односно стратегије превентивног деловања човечанства у борби против тзв. „глобалног тероризма“. То је, у суштини, био спољнополитички интерес који су испрва исказале САД, а потом и њене европске савезнице. „Велике играчке индустрије свесно креирају идеолошки дискурс кроз милитаризам присутан у дигиталним играма, које стварају наратив, паралелну историју и формирају поглед на свет младих генерација. Култ рата који се гаји у мејнстрим компјутерским играма није виђен још од времена између два светска рата у земљама Сила осовине иако је холивудска продукција остварила значајну продукцију филмова ратне провенијенције. Оваква отворена милитаристичка идеологија данас делује нормално зато што су оружани сукоби нормализовани у стању глобалног латентног ‘рата против тероризма’“ [\[16\]](#), истиче Кристијан Лукић у свом тексту „Критичке перспективе уметности дигиталних игара – прилог истраживању феномена“.

Међутим, у односу на поједина дела из области уметничке књижевности, радиодрамских остварења, телевизије или кинематографије с краја 20. века, у најновије доба комерцијализација компјутерских игара отишла је корак даље у креирању и промовисању „вредности“ милитаризма, правећи наменске софтвере у функцији симулирања дејстава ратне индустрије, односно обуке за различите војне мисије и ангажмане широм планете: „Посебну целину унутар играчке културе чине симулације ратне машинерије. Постоје разни ‘програми обуке и наставе’ као што су: *F/A-18 Korea*, *F-22 Air Dominance Fighter*, *F-16 Fighting Falcon*, *Euro Fighter2000*, *Back To Baghdad* потом

Flashpoint Kosovo

– за симулације ратних сукоба,

Armored Fist 2 - M1A2 Abrams

– за тенкове,

688(I) Hunter/Killer

– за нуклеарну подморницу.“

[\[17\]](#)

Све већом популаризацијом овог типа игара досеже се, уједно, и максимум њихове комерцијализације, која, осим идеологије акумулирања капитала, структурисано по узору на игру „Монопол“, којом се, још од прве половине 20. века, „виртуелно“ освајају територије и добра, собом носи и поруке афирмативног вредновања ратова, вођених у функцији коначног обрачуна са тероризмом глобалних размера.

[\[18\]](#)

За то време, и арапски електронски простор, посебно када је реч о континуираном деловању многобројних како националних (јавних, државних), тако и сателитских (најчешће приватних) телевизијских станица у овим земљама [\[19\]](#), задобија све више на значају приликом формирања мање или више стереотипне слике арапског света, репрезентоване често по узору на карактеристичне мас-медијске производе Запада

[\[20\]](#)

. Оцена појединих истраживача, у овом погледу, заснована је на чињеници да су арапске земље „зависне од индустријски развијених земаља Запада, посебно у областима информационо-комуникационе технологије, телекомуникационих система и сателита“

[\[21\]](#)

, што се рефлектује и на велики део актуелних програмских садржаја арапских телевизија, а превасходно на њихове информативно-политичке програме.

Уз ово, природа телевизије као техничког комуникацијског медија у великој мери доприноси глобализовању (али, истовремено, и хомогенизовању) арапског културног простора, упркос јаким тенденцијама отпора, који првенствено долазе из оних арапских земаља у којима држава, уз подршку религије, а позивајући се на константе националног и културног идентитета, настоји да контролише и обликује јавни простор у духу традиције ислама. Овај парадокс резултат је, с једне стране, покушаја већине арапских сателитских емитера да се одбране од пропагандне, па и сваке друге агресије Запада, тиме што ће, подизањем мноштва сателитских ТВ станица на овом подручју, ухватити технолошки прикључак са савременим светом, и тиме пружити отпор медијској и свакој другој врсти глобализације што не потиче с ових културних простора. С друге стране, међутим, питања власништва над сателитским ТВ каналима, идентична технологија, као и веома сличне програмске схеме арапских сателитских станица, озбиљан недостатак едукованих кадрова за велики број новооснованих сателитских ТВ канала, као и релативна медијска неписменост реципијената са ових простора, утичу на то да се технолошки, кадровски и финансијски, као и многи други, мање видљиви, утицаји Запада, што се остварују посредством арапских сателитских ТВ станица, готово не могу избећи.

Дакле, упркос тежњи да се овај простор верски, национално и културно хомогенизује у покушају системског пружања медијског отпора агресивним телевизијским сликама Арапа (окоштали стереотипи исламских фундаменталиста и терориста), које придолазе углавном са Запада, што потпада у домен отвореног учешћа у савременим медијским ратовима, различитости које постоје унутар флексибилног оквира који би требало да представља арапски идентитет, ма како он био дефинисан, интерпретиран и (ре)конструисан, представљају битан чинилац сликовних, а надаље, и информационих контроверзи које се данас везују за ово подручје. Реалне, али и разлике у представљању Арапа посредством *домаћих* (што је, свакако, дискутабилно обележје њихове укупне делатности) сателитских телевизијских станица нису, а ни не треба да буду, према нашем мишљењу, препрека у сагледавању актуелне социјалне динамике и богате историјске и културне баштине арапског света. Но, када је реч о политичким, а, пре свега, драматичним ратним збивањима на овим теренима, пренаглашавање разлика би могло да доведе до информативне/вредносне конфузије како у оквирима активности арапских сателитских ТВ емитера, тако и глобално узевши.

На другој страни, техничко-технолошке претпоставке рада већине канала арапских сателитских телевизија говоре у прилог несметаној циркулацији информатичког капитала медијских слика, које у борби за освајање како домаћег, тако и међународног тржишта, воде једну посве друкчију битку, која се, такође, може препознати као домен ратовања капиталистичке идеологије, и то посредством освајања нових тржишта и технологија, методом сликовне окупације из ваздуха, прилагођене овом специфичном геостратешком подручју. Медијска глобализација, заснована превасходно на економским интересима великих сателитских медијских кућа које покривају овај културни простор, према нашем мишљењу, сасвим супротно очекивањима делује више у смеру приближавања арапског света вредностима Запада, него што репрезентативно потврђује његову изворност и аутентичност. Ово се нарочито огледа у погледу вођења медијских ратова (комуникацијске акције и реакције), који су, ако се изузме инцидент „тероризма“, уистину претворени у један „интегрални догађај“ тоталног ратовања, што се догађа у глобалном електронском простору данашњег света.

Сажетак: Текст саопштења третира контроверзну улогу и статус арапских сателитских медија у очувању културне баштине арапског света с једне стране, и експанзије глобалистичких тенденција очувања мира, односно постојећег светског поретка, заснованог на доминацији вредности крупног капитала, с друге стране. Овде се, наиме, показује да у основи потребе за очувањем светског мира стоји питање односа моћи, који се успостављају између апстрактних вредности мира, декларативно промовисаних посредством идеје пацифизма, тј. милитантног односа према феномену тероризма, чији синоним данас неоправдано представља читав арапски свет, и одржавања сукоба ниског интензитета, што се медијски хипертрофира у ратове против основних цивилизацијских вредности, за које се, наводно, залаже тзв. западни свет. Укљештеност између комерцијалних интереса и воље за истином карактеристика је данашњих

глобалних медија који своје програме емитују посредством арапских сателитских ТВ канала, у настојању да пружи што објективнију слику збивања у реалности, штитећи основна начела професионалне етике, али, уједно, и ослањајући се на политику и идеологију капиталистичког „погледа на свет“, што их, по дефиницији, чини важним актерима с обзиром на дефинисање и креирање актуелних вредносних матрица данашњег света.

[1] Terry Eagleton, „Revolucija, fundamenti i fundamentalisti“ u *Teorija i nakon nje*, Algoritam, Zagreb, 2005, str. 149.

[2] Упркос томе што су арапске државе сателитско емитовање својих програма отпочеле још пре прве половине осамдесетих година прошлог века, а интензивирале га деведесетих година „с циљем праћења убрзаног развоја који је задесио канале медијског комуницирања у развијеним друштвима и конкуренције иностраног сателитског емитовања у региону“, већа пажња, указана од арапских државних органа с једне, и приватних медијских организација и компанија с друге стране, ипак је, чини се, скоријег датума. „Може се рећи да су арапски сателитски канали, са својим обележјима и усмерењима, новија појава која је стекла своје обресе у последњих петнаестак година. Развија се индустрија електронике и ТВ продукције у арапском региону. Скоро свака арапска држава има најмање један државни сателитски канал, поред великог броја приватних станица.“ Арапске сателитске станице поседују данас педесетак државних сателитских ТВ станица, од којих је већи део опшних (јавних), док мањи део представљају специјализовани канали, с изузетком Сомалије, Ирака и Коморских острва, у којима није дошло до овакве експанзије због тешке економске, или безбедносне ситуације, односно окупације Ирака од стране америчких војних снага. Према извору др Самија Аш-Шерифа, *Арапске сателитске телевизије*, критички поглед, из 2004. године, највише државних сателитских канала поседује Египат (три општа и петнаестак специјализованих), потом Уједињени Арапски Емирати (четири општа и исто толико специјализованих), Саудијска Арабија (два општа и два специјализована), потом Бахреин, итд. У стручној литератури често се наводи да и остале арапске земље (Катар, Оман, Сирија, Либан, Јордан, Либија, Тунис, Алжир, Мароко и друге) имају само по један општи државни сателитски канал, мада је овај податак, судећи према актуелној медијској експанзији на овим просторима, релативан. Вид. Арафат Муфтах Мајуф, „Компаративна анализа програма либијске сателитске телевизије и сателитских станица арапског света“, рукопис докторске дисертације, Факултет драмских уметности, Београд, 2009, стр. 87.

[3] Занимљиво је да су поједини изасланици ове организације, попут финског

дипломате Мартија Ахтисарија (Ahtisaari), на пример, чија је „миротворачка“ улога на Балкану, односно на афричком континенту, препозната као „успешна“ од Нобеловог комитета за мир, те је исти постао и лауреат ове награде, заправо инаугуратори новог концепта имплементирања тзв. мировних планова, који се и дословно могу упоредити с процесима које је Бодријар (Baudrillard) описао причом о старокинеском царству („картографска алегорија“), те симулацијским операцијама изведеним на релацији: технологија—стварност, и утицајима медија на креирање и рекреирање територија одређених ентитета и држава данас. Иако техника исцртавања државних граница победничких снага након завршетка освајачких похода не значи ништа ново у контексту префигурације постојећег „светског поретка“, као и његовог присилног и убрзаног кретања ка „пожељном стању ствари“, новина је то што је овај, данас веома утицајни „картограф“, заједно са својим тимовима експерата, постао један од првих носилаца актуелних симулацијских трендова. Наиме, његове визије, нацрти и идеје, непосредно по завршетку војних похода и интервенција, заједно са предикцијама читавих система уређивања и управљања територијама, постају конститутивни за стварност, независно од реалних потреба на терену. Паралела са епозодом односа Платона (Plato) и тиранина из античких времена чини се да овде није сувишна, с том разликом што се имплементирање ових идеја најпре врши медијским путем, па тек онда спроводи на конкретном терену. Пример Косова и Метохије је можда најсликовитији за ову тематику.

[4] Напомињемо, с овим у вези, да данас у свету, осим “класичних мировних организација” делују и институције које прате и анализирају медијску делатност, надзирући уређивачку политику једног броја штампаних и електронских медија, пре свега у погледу остваривања професионалних стандарда извештавања с конфликтних и ратних подручја, као што су то, на пример, Freedom Forum, Glasnost Defence Foundation, Reporters Sans Frontierse, Institute for War and Peace Reporting, и друге. Детаљније о овоме вид. на сајту Media Wach, <http://www.mediawatch.com> (Датум приступа: 20. IV 2009).

[5] Позивајући се на старокинеску војну доктрину и *Умеће ратовања* (*The Art of War*), у интервјуу датом за *Ctheory*

, Вирилио тврди да се данашњи ратови „организују на пољу перцепције“, и да су савремене ратне трагедије „медијатизоване кроз технологију“. „Ctheory Interview With Paul Virilio, The Kosovo War Took Place in Orbital Space“ (Paulo Virilio in Conversation with John Armitage, Translated by Patrice Riemens) Вид. на сајту <http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=132> (датум приступа 28. фебруар 2009).

[6] Катарска сателитска ТВ Ал Џазира је, на пример, била важан извор података са терена о америчко-британском нападу на Ирак 1991. године. Такође, ова сателитска медијска кућа је активно учествовала у преносу догађаја везаних за трећу „интифад“ (побуну) палестинског народа Ал-Акса, која је избила у јесен 2000. године. Иста ТВ кућа преносила је и напад САД на Авганистан почетком 2002. године, а поред тога је и „широко, детаљно и директно покривала“ рат САД и Велике Британије против бившег ирачког режима, као и окупацију Ирака 2003. године. Слично је на овим просторима деловала и нешто касније основана приватна сателитска станица Ал Арабија (програм је отпочела да емитује у време почетка рата у Ираку 2003). „Њени политички програми у великој мери личе на програме Ал Џазире, са аспекта обраде догађаја и по мрежи дописника из арапских земаља и неких земаља света“. Слично, и емиратски канал Абу Даби обрађује актуелне арапске проблеме, с акцентом на информативно-политичким програмима, док, на пример, сателитски канал Икра истражује важне друштвено-политичке и културне теме које изазивају полемике међу арапским гледаоцима. Занимљиво је, рецимо, да „египатска медијска елита“ често ставља примедбе на начин рада канала Ал Џазира, и то, пре свега, због „нејасног политичког опредељења“, што се добрим делом односи и на Ал Арабију, у смислу оптужби на „неутралност“, односно једностраност у третирању догађаја који се везују за арапски свет. Вид. о овоме детаљније у Арафат Муфтах Мајуф, *op. cit.*, стр. 84.

[7] Овде је, у принципу, реч о агресивном деловању на атмосферски екосистем у смислу његовог загађења штетног по здравље становништва одређене територије, а путем хотимичне производње таргетираних „магнетних олуја“, емисије отровних гасова, и тсл. како у својој књизи наводи Вирилио. Све ово дешава се изван оквира дефинисања „стандардних“ глобалних климатских и светлосних поремећаја, као што су то „глобално загревање“ или, подједнако штетно по здравље људи, „глобално осветљавање“: први се догађају у функцији вођења „тоталног рата“, док су други превасходно руковођени комерцијалним интересима обједињеног света капитала, сагледаног превасходно у контексту „раста“ и „напретка“ западне цивилизације. Вид. у Paul Virilio, *Strategy of Deception*

(Translated by Chris Turner), Verso, London New York, 2007, стр. 14. О „светлосном загађењу“ (

Лигхт Поллутсион

) којим су, до сада, угрожене све земље у Европи, САД и читава северна Америка, делови јужне Америке, као и јужна и источна Азија вид. у тексту „Светлост као отров“ у Ана Гифинг,

Алхемија младости

, Како успорити старење, „Филип Вишњић“, Београд, 2008, стр. 106–112.

[8] Вирилио, *op. cit.*, стр. 3.

[9] Исто, стр. 2.

[10] Сетимо се, рецимо, контроверзног Уелбековог (Houellebecq) романа *Платформа*, који илуструје овај преокрет – мирнодопска, европска туристичка индустрија изненада је нападнута „вирусом“ (муслиманског) тероризма.

[11] Лаш Фр. Х. Свенсен, *Филозофија зла*, Геопоетика, Београд, 2006, стр. 123.

[12] „Television Is a Medium of Conservative Socialization“. Vid. Julia T. Wood, „Cultivation Theory“ у *Communication Theories in Action (An Introduction)*, Wadsworth Publishing Company, ITP An International Thomson Publishing Company, USA, 1997, стр. 300.

[13] Исто, стр. 296.

[14] Исто, стр. 299.

[15] Исто, стр. 298.

[16] Кристијан Лукић, *Критичке перспективе уметности дигиталних игара – прилог истраживању феномена* , Центар за проучавање информационих технологија Београдске отворене школе , Београд, 2006, Вид. на сајту www.bos.rs/cepit/evolucija/html/14/igre.htm (датум приступа 12. април 2009).

[17] Исто.

[18] „Тако нпр. америчка војска 2002. године објављује *American Army*, онлајн

компјутерску игру у циљу регрутовања младих Американаца;

Kuma Reality Games

је нови онлајн пројекат који позива регистроване играче да у форми мисија поново проживљавају вести из рата: напад на упориште Ал каиде, хапшење Садама Хусеина, напад на Фалуџу; или

Full Spectrum Warrior,

који је копродукција спонзорисана од

Института за креативне технологије

, одељења за индустрију забаве при Пентагону. Одељење

Заједнице за развој одбрамбених игара

(Department of Defense Game Development Community) које финансира DARPA (Defense Advanced Research Projects Agency),

Агенција за напредне одбрамбене развојне пројекте

, тренутно излистава око четрдесет игара на тржишту које су наменски прављене за војне потребе, око двадесет и пет које се сматрају корисним а нису директно прављене за војне потребе, као и неколико модификација, а све заједно могу послужити за потребе војноиндустријског комплекса.

С друге стране, јављају се реакције на овакву идеолошку и милитаристичку концепцију. Тако изложба 'Забрањене игре' (Forbidden Games) у *Digital Art Lab*-уу Холону у Израелу, која је отворена 1. децембра 2006. приказује игре са супротним наративом од оног који доминира у западним медијима, понекад понављајући милитаристичку матрицу, али приказану из различитих и супротстављених перспектива са темама и мисијама из Заливског рата, палестинско-израелског сукоба или рата у Либану. У игри 'Global Conflicts: Middle East' компаније

Serious Games Interactive

постављате се у улогу новинара који долази на Блиски исток са намером да направи објективну репортажу о израелско-палестинском сукобу. У интеракцији и разговору са војницима, борцима и цивилима обе стране играч заузима одређену позицију и став везан за сукоб. Игра је направљена као едукативно средство, посебно за западног посматрача у циљу разумевања сложеног израелско-палестинског сукоба.“ Исто.

[\[19\]](#) У арапском свету телевизија се појавила још средином прошлог века, најпре у Ираку и Либану, док је први комерцијални програм емитован из Марока (Рабат и Казабланка), 1954. године. Вид. Арафат Муфтах Мајуф, „Телевизија у арапском свету“ у *Улога телевизије у развоју, преображају и освешћењу жене у либијском друштву*, Факултет драмских уметности, Институт за позориште, филм, радио и телевизију, Београд, 2008, стр.13, и даље.

[20] Интересантно је да су у читавом арапском свету веома популарне египатске телевизијске драме и серије (аналогија с Боливудом?), и да се појавом већег броја приватних сателитских арапских ТВ станица египатској драмској продукцији даје веома много медијског простора, при чему и други арапски телевизијски канали следе овај пример – чак су се, у последње време, на овим просторима појавили специјализовани канали за емитовање драмског телевизијског стваралаштва и филмова, као што су АРТ филмови 1 и 2, Орбит 1 и 2, Ан-Нил за арапску драму, а у односу на постојање веома јаке конкуренције страног драмског програма, емитованог углавном преко канала MBC, али и других. Упор. Ашраф Ђалал Хасан, „Слика жене како је одражава драма на арапским сателитским ТВ каналима и њен утицај на схватање друштвене реалности код гледалаца, упоредна емпиријско-аналитичка студија“ у *Арапски сателитски канали и промене епохе*, радови Прве научне конференције Међународне академије медијских наука, Медијска библиотека, Египатско-либанска издавачка кућа, Каиро, 2005, стр. 475–513.

[21] Арафат Муфтах Мајуф, *op. cit.*, стр. 16.